

СТАНОВИЩЕ

от професор **Иванка Бончева Паунова, д.пс.,**
клиничен психолог-психотерапевт

Относно: дисертационния труд на **ИЛИЯНА КИРИЛОВА МИХАЛАКИЕВА**, докторант в самостоятелна форма на обучение към МУ „Проф. д-р П. Стоянов” - Варна, Катедра по психиатрия и медицинска психология за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, направление 3.2. Психология по докторска програма „Медицинска психология“.

Съгласно заповед на Ректора на МУ „Проф. д-р П. Стоянов”- Варна № Р - 109-386/ 15.09.2021г., въз основа на решение на Факултетния съвет на Факултет Медицина по протокол № 49/09.09.2021г. и с решение на Председателя на Научното жури съм определена като член на НЖ да представя становище за дисертационния труд на тема: „Аспекти на психосоциално функциониране на пациенти с шизофрения“.

Дисертационният труд на Илияна Михалакиева е разработен в обем от 296 страници с 4 приложения, 104 фигури и 25 таблици. Цитирани са 285 източника, от които 55 на кирилица, 217 на латиница и 17 интернет източника. Всички те позволяват добро проследяване на развитието на проучвания проблем у нас и в чужбина. По методически основи, обем и структура дисертационният труд отговаря на изискванията за научна разработка. Съдържанието е изложено системно и логически разгръща идеята за актуалност на проследения проблем в България.

Състоянието на психосоциалното функциониране на пациентите с шизофрения е представлявал обект на научни проучвания от десетки години. Водещи учени в областта на психиатрията, психологията и социалното дело, както и СЗО като цяло, цитирайки факти, се опитват да постигнат социални промени за все по-добър начин на живот на тези пациенти. Както е видно от литературния обзор на дисертацията оценката за постигнатото в световен мащаб и в частност в България не е висока. Ние сме поставени на последно място. В този смисъл са цитираните проучвания за България на Европейската психиатрична Асоциация от 2018г. и на The

Economist Intelligence Unit от 2014г. Само посочените в тези проучвания факти са достатъчен аргумент за необходимостта периодично и системно да се дискутира темата за нивото на качеството на живот на болните от шизофрения. В този смисъл дисертационния труд на И. Михалакиева е навременно и актуално проучване, поглед на клиничен психолог, пряко ангажиран в своята дейност с психологичните аспекти на проблема, а именно с начина, по който болните, техните близки и обслужващият персонал го преживяват.

В представения преглед на литературата по проблема са проследени проучвания на значими теми: концепции за субективното благополучие и качеството на живот; проблема със стигмата и дискриминацията на шизофренично болните; нивото на психосоциална рехабилитация на пациентите и на психосоциална помощ за техните близки. Цитирани са както актуални проучвания, така и базови проследявания на проблема от последните 30 години.

Целта на научната разработка - „комплексно изследване (съгласно личната оценка на болните и тази на техните близки и на медицинския персонал) на показателите на психично и социално функциониране на пациентите с шизофрения” Михалакиева проследява в коректно поставените 5 на брой задачи. В основата на собственото изследване са формулирани 7 на брой хипотези, базирани на проученото в литературния обзор ниво на проблема у нас и в чужбина. Основание за значим научен резултат от постигнатото от дисертанта можем да се открие още от факта, че проучването е осъществено в третата по големина държавна психиатрична болница в България, „Св. Иван Рилски“ в близост до столицата. Не без значение е и фактът, че Илияна Михалакиева като клиничен психолог в същата болница е имала възможността за дълъг период от време да създава доверителна връзка с пациентите, техните близки и останалия медицински персонал. Това вече предполага високо ниво на откровеност на споделеното.

Инструментариумът за емпиричното проучване е удачно подбран. Освен анкетната карта като обобщен вариант от проведеното психологично интервю, Михалакиева е ползвала световно позната и препоръчвана от Американската Психологична Асоциация скала за оценка на позитивни и негативни симптоми (PANSS) и симптомен чеклист (SCL-90-R), за да може да диференцира двете субгрупи шизофренични пациенти и да осъществи същинското проучване на аспектите на тяхното психосоциално

функциониране. Последното е постигнато посредством предложената през 2000 г. от P. Morosini скала Personal and Social Performance Scale (PSP). В проучването са включени: 126 пациента, болни от шизофрения в активна трудова възраст, 92 близки и роднини и медицински персонал имащ пряко наблюдение и контакт с пациентите. Пациентите са разделени на 2 подгрупи – такива с първа хоспитализация и всички други, при които болестта е довела до втора и следващи хоспитализации. В съдържателен план И. Михалакиева търси субективната оценка (начина на преживяване) на стила на психосоциално функциониране от страна на самите болни и страничния поглед върху същите параметри от страна на най-приближените им лица – близки и медицински персонал. Броят на включените в изследването лица гарантира представителността на резултатите и изводите. Получените резултати са обработени с удачно подбрани статистически методи. Впечатляващо е богатото графично и таблично онагледяване на резултатите. Стилът и езикът на дисертацията са научно точни и професионално психологически издържани. В цялостната разработка се чете личната професионална пристрастност на автора.

Поднесените в дисертационния труд изводи очаквано отразяват в голяма степен повдигнатите на база на литературния обзор хипотези. В значителна степен се различава оценката на параметрите за психосоциално функциониране на болните, дадени от тях самите и респ. от техните близки и медицинския персонал. Очаквани са и различията между пациентите с една и респ. с повече хоспитализации, както и между тези с позитивна и с негативна симптоматика. Впечатлява количествената изразеност на детайлите като например зависимостта на социалната активност на болните от начина, по който те емоционално преработват болестта си; наличието на собствено жилище и най-вече на емоционално значими лица за тях като предпоставка за включване в дейности и социални активности. Значим резултат на проучването е откритата специфика, назована в количествени параметри на проявление. В този смисъл практическият принос на дисертацията може да се търси главно в обективната актуална конкретизация на фактите за нивото и съдържанието на психосоциалното функциониране на шизофренно болните. Те от своя страна подбуждат разсъждения за нови посоки на психосоциална помощ. Подобни разсъждения И. Михалакиева е направила в главата Изводи и препоръки.

Оформените приноси (4 с теоретико-методичен характер и нови 4 с научно-практически характер) показват два съществени аспекта на дисертационния труд:

1/ Практическият модел за психологичен скрининг за самооценка и оценка на психосоциалното функциониране и качеството на живот на пациенти с шизофрения: Наред с психологичното интервю, той съдържа призната и ползвана в много страни скала Personal and Social Performance Scale (PSP) на P. Morosini от 2000 г. като удачен научно - проучвателски, но и като важен за ежедневната клинично - психологична практика инструмент;

2/ Доказване в постановката на научното емпирично проучване на значимостта на динамичната взаимозависимост на личната самооценка на болния от шизофрения пациент и тази на околните (близки и персонал) за качеството на живот на самия пациент.

В заключение може да се каже, че дисертационният труд на Илияна Михалакиева успешно покрива поставените цели и задачи на научното проучване. Той обогатява съществуващите знания по проблема с актуални факти от българската действителност и може да послужи като база за нови проучвания и практически нововъведения в областта на психосоциалната помощ за пациентите с шизофрения.

Това ми дава основание да оценя положително представения дисертационен труд и да предложа на Научното жури да присъди на Илияна Кирилова Михалакиева научно - образователната степен "Доктор" по медицинска психология.

9.11.2021г.

Изготвил становището:

/ проф. Иванка Бончева, д.пс./